

دفتر تدوین و متون پژوهشی

- سرشناسه: علی هادی، شاهد
عنوان و نام پدیدآور: صفات خدا در کلام اسلامی و کلام مسیحی قرون وسطا/
شاهد علی هادی.
- مشخصات نشر: قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۳.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۶۸۴-۶
- فروست اصلی: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ؛
پ ۱۳۹۳/۱۹۶/۱۱۸
- فروست فرعی: دفتر تدوین متون پژوهشی؛ ۱۹
- وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۱۱.
- موضوع: خدا — صفات
موضوع: کلام — تحقیق
موضوع: کلام شیعه
موضوع: مسیحیت — کلام
- شناسه افزوده: جامعه المصطفی ﷺ العالمية.
مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
- رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ ص ۷/ع ۸۴/ BP۲۱۸
- رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۲
- شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۵۸۹۷۶

صفات خدا در کلام اسلامی و کلام مسیحی
(قرون وسطی)

شاهد علی هادی

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی

صفات خدا در کلام اسلامی و کلام مسیحی (قرون وسطی)

مؤلف: شاهد علی هادی

چاپ اول: ۱۳۹۳ش / ۱۴۳۶ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: تارنجستان ● قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰

حقوق برای ناشر محفوظ است.

● تم: چهارراه شهدا، خیابان معلم عربی (حجینیه)، نبش کوچه ۱۸، تلفکس: ۰۲۵۳۷۸۳۹۳۰۵۹

● تم: بلوار محمدامین، شماره ۵۴، پلاک ۱۰۶، تلفن: ۰۲۵۳۲۱۳۳۱۰۶ - فکس: ۰۲۵۳۲۱۳۳۱۰۶

● تهران، خیابان انقلاب، بین عبادیان و صالح شیرازی و قدس، نبش کوچه اسکندر، پلاک ۱۰۱۳، تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۷۸۹۲۰

● مشهد، خیابان امام رضا (ع)، خیابان دانش شرقی، بین دانش ۱۵ و ۱۷، تلفن: ۰۵۱۱-۵۴۳۰۰۵۹

pub.miu.ac.ir - miup@pub.miu.ac.ir

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

● صفحه‌آرا: محمد خسرویگی

● ویراستار: حسین منافذل

● نمونه‌خوان: محمد خسرویگی

● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی

● ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

● آماده‌سازی: سید محسن عمادی

● مدیر انتشارات: عباس تقی

● معاونت تولید: روح‌الله سلیمانی

● ناظر تولید: جعفر قاسمی ابهری

● ناظر فنی: محمدباقر شکری

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. ازاین‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمه‌الله و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعة المصطفی رحمه‌الله العالمية» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی رحمه‌الله «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی رحمه‌الله» را تأسیس کرده است.

اثر حاضر با عنوان صفات خدا در کلام اسلامی و کلام مسیحی (قرون

وسطی) حاصل پژوهش فاضل گرامی شاهد علی هادی کوششی است در به ثمر رساندن گوشه‌ای از این اهداف متعالی. در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

فهرست

۱۳	 مقدمه
	بخش اول: کلام اسلامی
۱۹	 مقدمه
۲۰	 معتزله
۲۱	 اصول مذهب معتزله
۲۲	 اشاعره
۲۴	 اصول مذهب اشعری
۲۶	 امامیه
۲۷	 مدخل
۲۸	 مشکل اساسی در صفات
۳۱	 ۱. معتزله
۳۱	 صفات خداوند از دیدگاه بزرگان معتزله
۳۱	 واصل بن عطا و انکار صفات
۳۳	 ۱. نقد و بررسی دیدگاه واصل بن عطا
۳۴	 ۲. علل انکار صفات
۳۵	 دیدگاه ابوالهذیل
۳۷	 نقد و بررسی دیدگاه ابوالهذیل
۳۹	 دیدگاه نظام

۱. فرق بین ذات و صفات از دیدگاه نظام..... ۳۹
۲. نقد و بررسی دیدگاه نظام..... ۴۱
- دیدگاه ابوعلی جبائی..... ۴۲
- نقد و بررسی دیدگاه ابوعلی جبائی..... ۴۴
- دیدگاه ابوهاشم جبائی..... ۴۵
- نقد و بررسی دیدگاه ابوهاشم..... ۴۷
- دیدگاه قاضی عبدالجبار معتزلی..... ۴۹
- نقد و بررسی دیدگاه قاضی عبدالجبار معتزلی..... ۵۲
- دلایل معتزله بر عدم زیادت صفات بر ذات..... ۵۳
- نقد و بررسی دلایل معتزله..... ۵۶
- خلاصه دیدگاه معتزله..... ۵۷
۲. اشاعره..... ۵۹
- دیدگاه اشعری درباره صفات خداوند..... ۵۹
۱. دلیل اول اشعری بر زیادت..... ۶۱
- نقد و بررسی دلیل اول..... ۶۲
۲. دلیل دوم اشعری بر زیادت..... ۶۲
- نقد و بررسی دلیل دوم..... ۶۳
- رابطه میان صفات و ذات..... ۶۵
۱. دیدگاه باقلانی..... ۶۷
- الف) صفات ذات..... ۶۸
- ب) صفات فعل..... ۶۹
- ج) رابطه صفات با ذات..... ۷۰
۲. دیدگاه امام الحرمین جوینی..... ۷۱
۳. دیدگاه امام غزالی..... ۷۴
- الف) صفات از دیدگاه غزالی..... ۷۶
- ب) قدمت صفات خداوند..... ۷۹
۴. دیدگاه شهرستانی..... ۸۰
- صفات خدا از دیدگاه شهرستانی..... ۸۲
۵. دیدگاه فخر رازی..... ۸۵
- دلایل فخر رازی بر زیادت صفات..... ۸۸

۹۰	۶ دیدگاه تفتازانی
۹۴	نقد و بررسی دلایل تفتازانی
۹۷	۳ امامیه
۹۷	شیخ صدوق
۹۸	۱ دیدگاه شیخ صدوق درباره صفات
۱۰۰	۲ صدوق و عینیت ذات با صفات
۱۰۱	۳ صفات ذات و صفات فعل
۱۰۳	شیخ مفید
۱۰۴	۱ معنای صفت از دیدگاه شیخ مفید
۱۰۵	۲ صفات از دیدگاه شیخ مفید
۱۰۶	شیخ طوسی
۱۰۷	۱ صفات از دیدگاه شیخ طوسی
۱۰۹	۲ مطلق بودن اوصاف
۱۱۰	خواجه نصیر الدین طوسی
۱۱۰	۱ صفات خداوند از دیدگاه خواجه
۱۱۱	۲ صفات ثبوتیه و سلویه
۱۱۴	ابن میثم بحرانی
۱۱۴	۱ معنا شناسی اوصاف
۱۱۵	۲ صفات از دیدگاه ابن میثم
۱۱۶	۳ تقسیم صفات از دیدگاه ابن میثم
۱۱۸	۶ دیدگاه علامه حلی
۱۱۹	۱ معنا شناسی اوصاف
۱۱۹	۲ صفات ذاتی خدا از دیدگاه علامه
۱۲۰	۳ قدرت خداوند بر افعال انسان
۱۲۲	۴ علم خداوند به معدوم
۱۲۳	۷ دیدگاه قطب الدین رازی
۱۲۴	۱ قطب الدین و نفی تشبیه
۱۲۵	۲ صفات خدا
۱۲۷	۸ دیدگاه فاضل مقداد سیوری
۱۲۷	۱ معنا شناسی اوصاف

- ۱۲۸ ۲. معانی و احوال
- ۱۳۰ ۳. اراده خداوند

بخش دوم: کلام مسیحی

- ۱۳۵ مکتب کاپادوکیه
- ۱۳۶ دیدگاه بازیلوس
- ۱۳۶ ۱. صفات خدا
- ۱۳۷ ۲. تثلیث
- ۱۴۰ دیدگاه گرگوریوس نازیانزوسی
- ۱۴۰ ۱. خداشناسی
- ۱۴۱ ۲. تثلیث
- ۱۴۲ دیدگاه گرگوریوس نیسایی
- ۱۴۳ دیدگاه دیونیسوس مجعول
- ۱۴۴ خداشناسی
- ۱۴۹ دیدگاه اگوستین
- ۱۵۰ ۱. صفات خدا
- ۱۵۲ ۲. تثلیث
- ۱۵۴ دیدگاه بوئتیوس
- ۱۵۵ ۱. خداشناسی
- ۱۵۶ ۲. صفات خدا
- ۱۵۸ ۳. علم خدا و اختیار انسان
- ۱۵۹ ۴. مسئله شرور
- ۱۶۱ ۵. تثلیث
- ۱۶۲ دیدگاه جان اسکات اوریگن
- ۱۶۳ ۱. صفات خدا
- ۱۶۴ ۲. اسکات و تثلیث
- ۱۶۶ دیدگاه توماس اکوئیناس
- ۱۶۷ ۱. معناشناسی اوصاف
- ۱۶۸ الف) نفی اشتراک معنوی
- ۱۶۹ ب) نفی اشتراک لفظی

۱۷۰	ج) نظریه تمثیل
۱۷۲	۲. علم ما و خدا
۱۷۳	۳. علم خداوند
۱۷۴	۴. وحدت خداوند
۱۷۶	۵. تثلیث از دیدگاه توماس
۱۷۹	نتیجه گیری، جمع بندی و مقایسه
۱۷۹	دیدگاه معتزله
۱۸۵	دیدگاه اشاعره
۱۹۰	دیدگاه امامیه
۱۹۴	مقایسه دیدگاه های معتزله، اشاعره و امامیه
۱۹۷	معتزله و امامیه
۱۹۹	دیدگاه متکلمان مسیحی
۲۰۵	صفات خداوند از دیدگاه متکلمان مسیحی
۲۰۷	تثلیث از دیدگاه متکلمان مسیحی
۲۰۸	صفات خدا از دیدگاه کلام اسلامی و کلام مسیحی
۲۱۱	منابع
	ابن سینا، ابوعلی الحسین، الالهیات من الشفاء، تحقیق حسن زاده آملی، مرکز
۲۱۱	انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، الطبعة الاولى، ۱۳۷۶ ه.ش.
۲۱۶	SUMMARY